

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Матеріали
I Всеукраїнської наукової інтернет-конференції

«Наша Місія – Світ Рівних Прав і Рівних Можливостей»

21 лютого 2019 р.
м. Переяслав-Хмельницький

**«Наша Місія –
Світ Рівних Прав
і Рівних Можливостей»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКА МІСЬКА РАДА

**ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

**ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПАДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПАДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
(ЯСЛА-САДОК) КОМБІНОВАНОГО ТИПУ № 10 «ЛЮБАВОНЬКА»»
ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

**ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД №70 ДЕПАРТАМЕНТУ
ОСВІТИ ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

УКРАЇНСЬКА СПІЛКА ПСИХОТЕРАПЕВТІВ

**ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ АРТ-ПСИХОЛОГІВ
І АРТ-ТЕРАПЕВТІВ**

**УДК 159.9:[37.091.12: 005. 745
А 43**

Рецензенти:

В. В. Волошина, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Ю. М. Кашпур, кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Відповідальні редактори:

В. А. Вінс, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту освіти і практичної психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»;

Т. М. Кузьменко, викладач кафедри менеджменту освіти і практичної психології, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»;

І. М. Зозуля, аспірант кафедри психології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(протокол № 6 від 28.02.2019 року)

Практична психологія в інклюзивному середовищі: Матеріали I Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 21 лютого 2019 року) / За заг. ред. В. А. Вінс, Т. М. Кузьменко, І. М. Зозуля – Переяслав-Хмельницький: Видавець Я. М. Домбровська., 2019. – 248 с.

У матеріалах наукової інтернет-конференції «Практична психологія в інклюзивному середовищі» окреслено найбільш актуальні питання психолого-педагогічних аспектів впровадження інклюзії у суспільний простір. Презентовано актуальні дослідження провідних науковців і практиків, а також молодих дослідників-студентів щодо навчально-методичних та соціально-психологічних аспектів впровадження інклюзивного навчання; сучасних технологій навчання та підтримки дітей з особливими освітніми потребами; особливостей системи психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами та їх сімей; функцій і завдань менеджменту інклюзивного середовища в освіті; підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти до впровадження інклюзивної освіти; європейського досвіду упровадження інтегрованого навчання та перспективи його використання в Новій українській школі. Матеріали учасників конференції адресуються тим, хто здійснює імплементацію концепції інклюзивної освіти, фахівцям психолого-педагогічної, соціальної галузей, студентам, аспірантам, усім тим, хто цікавиться сучасним станом впровадження інклюзії.

© ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
© Кафедра менеджменту освіти і практичної психології

Звичайно, введення інтегрованого навчання має свої плюси та мінуси. Щонайперше, вчителі отримують новий виклик - навчитися навчати по-новому, адаптуватися до нової ролі в навчальному середовищі – бути не лише лектором або тьютором, а й повноцінним членом дослідницької команди, науковим керівником.

Вчителі мають проявляти неабияку творчість, яка раніше обмежувалася стандартом одного предмету, а учні – отримати цілісну картину світу і навички, які є необхідні в реальному житті.

Література

1. Хуторський А. В. Дидактика: навч. посіб. Петербург: Центр навчальної літератури, 2017. 176 с.
2. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. проф. А. Капської – Київ: Нота Бене, 2006. 309 с.
3. Революція в навчанні: навчальний посібник / [Г. Драйден, Дж. Вос.]; – Харків: «Книгарня», 2016. 542 с.
4. Стрельніков В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: монографія / В. Ю. Стрельніков. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2013. 375 с.

УДК 376-056.263:159.922.76

Марина Федоренко,

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
факультет спеціальної та інклюзивної освіти,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини*

Віра Малафей,

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
факультет спеціальної та інклюзивної освіти,
студентка IV курсу, спеціальність 053 Психологія*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлено особливості включення дитини з порушеннями мовлення в умови навчання в загальноосвітньому навчальному закладі з урахуванням особливостей її психічного розвитку. Описано шляхи реалізації інклюзивної форми навчання з метою підвищення її ефективності для даної категорії дітей.

***Ключові слова:** порушення мовлення, інтеграція, інклюзивне навчання, молодший шкільний вік, загальноосвітній навчальний заклад.*

Актуальність дослідження. Розвиток мовлення займає одне з центральних місць у ході формування психічної та навчальної діяльності

дитини, її соціальної адаптації. Саме завдяки процесу мовлення, яке є запорукою порозуміння, дитина знаходить можливість взаємодії з оточуючими її людьми.

За умов виникнення порушень розвитку мовлення можливість порозуміння знижується, що в свою чергу, створює комунікативний бар'єр між носієм мови та слухачем. Оскільки процес мовлення є інструментом спілкування, то у випадку мовленнєвих порушень спостерігаються труднощі реалізації функцій спілкування, зокрема, пізнання, регулювання спільної діяльності, формування свідомості.

Згідно з даними Міністерства охорони здоров'я України станом на 2010 рік, поширеність мовленнєвих порушень у дошкільників і молодших школярів у різних регіонах країни коливається в межах від 30,7% до 92,6% від загальної кількості дітей [5]. Згідно інформаційного звіту про роботу Київської міської ПМПК за 2010-2011 рік загальна кількість дітей шкільного віку у місті склала 361537 (63%) осіб, з них із вадами мовлення – 9155 (12%) осіб. Тобто частка дітей з порушеннями мовлення є досить значною [1].

Є. Ф. Соботович у Концепції стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку наголошувала, що діти навіть з не різко вираженими порушеннями мовлення, які вступають до загальноосвітніх шкіл, становлять основний контингент учнів з проблемами у навчанні (передусім з предметів мовного циклу) [6].

Наслідки порушення розвитку мовлення у дитини є помітними як при сімейній взаємодії, так і в ході взаємодії з однолітками. Саме тому важливо визначити, з якими труднощами дитина з порушеннями мовлення ймовірно зустрінеться в умовах інклюзивного навчання.

Метою статті є визначити перспективи впровадження інклюзивного навчання для дітей з порушеннями мовлення .

Дослідження різноманітних аспектів розвитку дітей з порушеннями мовлення ґрунтуються на різних підходах, що мають вагоме значення і займають визначальне місце у ході розгляду порушень мовлення (Н. В. Базима, Л. С. Виготський, Б. Н. Головін, О. Є. Грибова, Є. Ф. Соботович, Н. В. Уфімцева, О. М. Шахнарович, С. М. Шаховська, М. К. Шеремет, Н. М. Юрьєва та ін.).

З позицій психолінгвістичного підходу мовленнєва функція розглядається як складна психологічна діяльність, що має свою психологічну структуру та механізми, які відповідають за формування та функціонування мовленнєвої діяльності.

При мовленнєвих порушеннях, у тому числі і при загальному недорозвитку мовлення, спостерігається диференційована недостатність окремих психологічних механізмів та структурних компонентів мовленнєвої діяльності, зокрема при таких тяжких мовленнєвих патологіях, як дизартрія, алалія, афазія, загальний недорозвиток мовлення [8].

В умовах навчальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі у дітей може виникнути ряд труднощів, які пов'язані з наслідками порушень мовлення:

1. Для більшості дітей з ЗНМ (загальний недорозвиток мовлення) характерним є уповільнений розвиток моторної діяльності: невпевненість при виконанні окремих рухів; зниження їх швидкості; загальна незграбність; дизкоординація при виконанні складних рухів; утрудненнях при виконанні серії рухів; значні труднощі при виконанні дій за словесною інструкцією, відтворенні послідовності елементів рухів [4]. Наприклад, у дітей виникають значні труднощі в процесі ритмічного руху під музику, передачі м'яча на незначну відстань, перекочуванні м'яча з однієї руки в другу руку, підстрибуванні на лівій та правій нозі, тощо.

2. Яскраво виражені особливості розвитку психічних функцій, зокрема, спостерігається досить низький рівень розвитку основних властивостей уваги: знижена стійкість, обмеженість можливостей розподілу уваги.

Переважає розвиток пам'яті у зоровій модальності у порівнянні зі слуховою. Тим не менш, словесно-логічна пам'ять відносно збережена. Спостерігається низька продуктивність запам'ятовування, що проявляється у труднощах запам'ятовування певної послідовності слів/дій, багатоступеневої інструкції.

Батьки та педагогічний склад можуть помітити у поведінці та емоційному стані дитини з порушеннями мовлення наступні прояви: неправильна вимова приносить дітям чимало прикрощів і труднощів: вони соромляться свого мовлення, відчують себе невпевнено, стають сором'язливими, замикаються, погано йдуть на контакт з оточуючими, важко переносять глузування.

Якщо в дошкільному віці у дитини не вироблена правильна звуковимова та виразність мовлення, то в шкільному віці труднощі значно зростуть: дитина комплексуватиме при відповіді вчителю та при спілкуванні з однолітками, будуть труднощі зі звуковим аналізом слів, писатиме так, як говорить, відчуватиме труднощі при читанні. Значно зниженими будуть властивості уваги та пам'яті. Можливі поведінкові прояви, що будуть виражатися у агресивності або, навпаки, млявості. Безумовно, це вплине на інтерес дитини до навчання, його характер, завадить засвоєнню шкільної програми, послужить причиною низької успішності.

З метою успішного входження дитини з порушеннями мовлення в умови інклюзивного навчання та мінімізації вищеперерахованих труднощів слід реалізувати наступні умови [2]:

Зовнішні:

- рання діагностика порушень (на першому році життя) і проведення відповідної корекційної роботи;
- бажання батьків навчати дитину разом з її однолітками, чий розвиток відповідає віковій нормі, прагнення і готовність допомагати їй в процесі спільного навчання;

– забезпечення можливості надавати інтегрованій дитині ефективну, кваліфіковану корекційну допомогу.

Внутрішні :

- рівень психофізичного розвитку дитини;
- можливість дитини оволодіти загальноосвітньою навчальною програмою в терміни, які передбачені для дітей з нормативним психофізичним розвитком;
- психологічна готовність учня з особливими освітніми потребами до інклюзивного навчання.

Успішність інтеграції дітей з особливими освітніми потребами залежить не тільки від характеру і ступеня наявних у них фізичних і психічних порушень, а й від ефективності, враховуючих цих особливостей, освітніх програм, навчальних технологій, від ставлення до таких дітей оточуючих, від того освітнього середовища, в яке дитина інтегрується.

Реалізація інклюзивного навчання передбачає обов'язкове керівництво навчально-виховним процесом фахівцем, який в змозі допомогти звичайним педагогам правильно організувати виховання і навчання дитини з порушеннями мовлення в колективі однолітків, чий розвиток відповідає віковій нормі.

Для реалізації інклюзивного навчання дітей з психофізичними порушеннями необхідно наступне [2]:

- високий рівень і потенціал розвитку дітей;
- готовність батьків брати активну участь у розвитку власної дитини;
- наявність команди педагогів і психологів, які володіють технологіями організації інтеграційних процесів і супроводжуючих для всіх учасників інклюзивного навчання.

Інклюзивне навчання для дітей з порушеннями мовлення дозволить оволодіти навичками соціальної взаємодії, розвивати міжособистісні відносини, формувати самопізнання, позитивно ставитись до себе та оточуючих та оволодіти адекватними поведінковими реакціями.

Відповідно, можна зробити висновок, що включення дитини з порушеннями мовлення в умови інклюзивного навчання не є легким процесом. Зокрема, це буде відображатись на поведінці дитини та взаємодії як з батьками, так і з однолітками. Тим не менш, за умов правильної організації даного процесу, співпраці між батьками та педагогічним складом навчального закладу можна досягнути продуктивності та ефективності навчання дитини.

Література

1. Бистранівська О. С. Проблема надання логопедичної допомоги учням молодших класів в умовах загальноосвітньої школи. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2012. Вип. 3(2). С. 10-18.
2. Екжанова Е. А. Резникова Е. В. Основы интегрированного обучения : пособие для вузов. Москва: Дрофа, 2008. 210 с.
3. Логопедія / Шеремет М. К., Тарасун В. В., Конопляста С. Ю. та ін.: за ред. М.К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. №2- 678 с.

4. Організація корекційно-відновлювальної роботи з дітьми молодшого віку із загальним недорозвитком мовлення / під. ред.. Н. В. Азовської. Херсон. 2009. 59 с.
5. Особливості організації пропаганди логопедичних знань серед батьків дітей з порушеннями мовлення [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.educationua.net/silov-1033.html> - Назва з екрана.
6. Соботович Є. Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Дефектологія*. 2002. № 1. С. 2-7.
7. Ткачева В. В. Технологии психологической помощи семьям детей с отклонениями в развитии: Учеб. Пособие. Москва: Астрель, 2007. 318 с.
8. Трофименко Л. І. Шляхи подолання зального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Київ, 2014. 144 с.

УДК 37.015.31:316.647.5

Марина Хараджи,
*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту освіти і практичної психології*

ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті звертається увага на ключові моменти у формуванні міжетнічної толерантності у шкільному середовищі, а саме подолання надмірних виявів етноцентризму й усунення бар'єрів, які вибудовуються у взаємодії різних етнофорів, подолання етнічних стереотипів, які укорінюються у свідомості завдяки посиленню етноцентричних тенденцій у міжетнічній взаємодії.

Ключові слова: *міжетнічна толерантність, шкільне середовище, етнофор, міжетнічна взаємодія, етнічний стереотип.*

Актуальність теми. Змішування культур, індивідуалізація людини, розмаїття релігійних й ідеологічних переконань, поліетнічність, зростання «інакшості» з особливою гостротою ставлять питання щодо формування толерантності у стосунках між громадянами суспільства та виховання толерантності у підростаючого покоління у світі загалом і в Україні зокрема.

Толерантність завжди залишалася важливою загальнолюдською цінністю й основою для розбудови власне людських контактів, конструктивної взаємодії на різних рівнях: у взаєминах між окремими особистостями, між різними соціальними групами, культурами тощо. Вона надає можливість існувати складним багатонаціональним державним утворенням, мультикультурному суспільству. Тому важливим напрямком психологічних досліджень є розробка і